

โบราณสถานเมืองดงละคร

ประวัติความเป็นมาเมืองโบราณดงละคร

ที่มาของชื่อเมืองดงละคร

แต่เดิมชาวบ้านเรียกเมืองนี้ว่าเมืองลับแล ส่วนชื่อเมืองว่าดงละครนั้นไม่ทราบที่มาแน่ชัด บางแห่งกล่าวว่า เวลากลางคืน ได้ยินเสียงดนตรีวงมโหรีแว่วมาจากในเมืองกลางป่า คล้ายกับมีการเล่นละครในวัง จึงเรียกว่าดงละคร หมายถึงมาเล่นละครในดง ส่วนอีกแห่งก็กล่าวว่า เดิมเมืองนี้น่าจะเรียกว่า ดงนคร หมายถึงนครที่อยู่ในดง แต่นานเข้าจึงเรียกเพี้ยนกลายเป็น ดงละคร แต่อย่างไรก็

ตาม ไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับที่มาของชื่อเมืองดงละครนี้ ในปัจจุบันซึ่งเป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก

บ้านดงละครเป็นหมู่บ้านเก่าแก่อายุกว่า ๑๐๐ ปีสามารถสืบย้อนหลังไปได้ถึงสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ระหว่างการสงครามไทย-พม่า พ.ศ. ๒๓๑๐ ภายหลังสงครามเสียกรุงฯ ผู้คนบางส่วนได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณดงละคร เพราะมีสภาพเป็นป่าและหนองน้ำทั่วไป เมื่อราว ๕๐ - ๖๐ ปีก่อน ยังเป็นที่อยู่อาศัยของช้างป่าจำนวนมากและมักจะเข้ามากินข้าวในนาเสมอ ต่อมาชาวบ้านเข้ามาอยู่มากขึ้นช้างป่าก็หนีขึ้นไปอยู่ในเขตเขาใหญ่ ชาวบ้านเข้ามาอยู่อาศัยในบริเวณนี้ โดยมากมีอาชีพทำการเกษตร ซึ่งระหว่างทำการเกษตรมีการขุดดิน ชาวบ้านก็ได้ขุดพบของโบราณเรื่อยมา จนกระทั่งในปี 2515 ได้มีการขุดแต่งเมืองโบราณดงละครอย่างเป็นทางการโดยนักวิชาการ โดยนายพิสิฐ เจริญวงศ์ ซึ่งเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยศิลปากรในขณะนั้นได้ดำเนินการขุดแต่งและอนุรักษ์เมืองนี้มาเป็นลำดับ กระทั่งในปี พ.ศ. 2531 จึงมีการขุดค้น อีกครั้งและทำผังเมืองโบราณแห่งนี้ขึ้น ตามพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี นับแต่นั้นมาเมืองโบราณดงละครจึงเป็นที่สนใจมากขึ้น มีการศึกษาค้นคว้าเพิ่มขึ้น สามารถเชื่อมโยงถึงการตั้งหลักแหล่งของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ในแถบ ริมคลอง บ้านนา จังหวัดนครนายก และได้พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงการอยู่อาศัยของผู้คนในยุคพุทธศตวรรษที่ 13-15 เช่น พระพิมพ์เนื้อเงิน ศิลปะแบบทวารวดี เครื่องปั้นดินเผา เครื่องเคลือบสีน้ำตาล เครื่องถ้วยจีนสมัยราชวงศ์ถังและซ้อง รวมทั้งลูกปัดแก้วหลายสี ลูกปัดแบบลูกตา ลูกปัดสลัปลี ลูกปัดหินคาร์เนเลียนและอะเกต

หลักฐานทางด้านโบราณคดี

เมืองโบราณดงละคร ตั้งอยู่ที่ตำบลดงละคร ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๙ กิโลเมตร แต่เดิมเรียกกันว่า “เมืองลับแล” เป็นสถานที่ตั้งเมืองโบราณสมัยทวารวดีและขอม เนินดินดงละครหรือดงใหญ่ มีเนื้อที่ประมาณ ๖ ตารางกิโลเมตร ภายในมีเมืองโบราณหรือดงเล็ก ลักษณะเป็นรูปไข่อยู่ก่อนไปทางทิศตะวันตกของเนินดิน มีคันดินเป็นกำแพง ๒ ชั้น ชาวบ้านเรียกกันว่า “สันคูเมือง” และมีคูน้ำล้อมรอบ ลักษณะเดียวกับเมืองโบราณทั่วไปในสมัยทวารวดี ภายในเมืองน่าจะเป็นที่อยู่อาศัยของชนชั้นปกครอง ส่วนประชาชนทั่วไปน่าจะกระจายอยู่ในบริเวณที่ล้อมรอบเมือง ความรุ่งเรืองที่เด่นชัดแบ่งเป็นสองช่วง ช่วงแรกเริ่มพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๖ เป็นวัฒนธรรมแบบทวารวดี ช่วงที่สองราวพุทธศตวรรษที่ ๑๗-๑๙ เป็นวัฒนธรรมขอม และวัฒนธรรมก่อนอยุธยา พุทธศตวรรษที่ ๑๙ ชาวบ้านดงละครคงจะอพยพไปตั้งถิ่นฐานตามลำน้ำสายหลักในจังหวัดนครนายก สันนิษฐานว่าน่าจะมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับเมืองศรีมโหสถที่จังหวัดปราจีนบุรี เพราะเมืองทั้งสองอยู่ห่างกันเพียง ๕๕ กิโลเมตร กรมศิลปากรได้ ประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานแห่งชาติเมื่อวันที่ ๘ มีนาคม พ.ศ.๒๔๗๕

ผังเมืองดงละครมีลักษณะเป็นรูปไข่หรือวงรี

เมืองดงละครมีผังเมืองเป็นรูปไข่หรือวงรี มีคันดินและคูน้ำล้อมรอบ อันเป็นลักษณะผังเมืองยุคทวารวดี-ลพบุรี ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๔-๑๙ สภาพภูมิประเทศของเมืองคล้ายกระทะคว่ำมีเนินสูงราว ๓๐ ม. ทางด้านตะวันออกเรียกว่า หนองกระท้อ มีประตูทางเข้าเมืองและสระน้ำอยู่ทั้งสี่ทิศ สันนิษฐานว่าชุมชนนี้มีการติดต่อกับต่างชาติเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า เพราะในอดีตชุมชนดงละครตั้งอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเลซึ่งอยู่ลึกเข้าไปในแผ่นดินปัจจุบัน โดยใช้แม่น้ำนครนายกล่องเรือสู่ทะเลได้สะดวก

คูเมืองโบราณดงละคร

คูเมืองเก่าของเมืองโบราณดงละคร

ได้มีการขุดคูเมืองเพื่อป้องกันข้าศึก โดยขุดคูผันน้ำจากแม่น้ำนครนายกสายเดิมเข้ามา แต่เนื่องจากแม่น้ำนครนายกได้เปลี่ยนทิศทางการไหลไปแล้ว คูเมืองเดิมจึงตื้นเขินกลายเป็นแอ่งดินที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่แทน

คันดิน

ใช้เป็นกำแพงเมือง มีความสูงประมาณ ๓๐ เมตร เดิมมี ๒ ชั้น ปัจจุบันเห็นได้แต่ชั้นนอก ชั้นในไม่เหลือร่องรอยให้เห็นได้ชัดแล้ว

สระน้ำ

ที่ประตูเมืองทั้ง 4 ทิศ จะมีสระน้ำอยู่ ปัจจุบันเห็นได้แต่ทางทิศเหนือที่ขุดแต่งแล้ว และทางทิศตะวันออก แต่ทางทิศตะวันออกจะมีต้นไม้ขึ้นปกคลุมจำนวนมาก ไม่สามารถมองเห็นได้ชัดเจนนัก

คาดว่าสระน้ำนี้มีไว้ให้ชำระล้างร่างกายให้สะอาดก่อนเข้าเมือง และป้องกันไม่ให้ข้าศึกเอาขุมมากระทุ้งประตูเมืองได้

โบราณสถานกลางเมืองดงละคร

อยู่ในเมืองชั้นใน พบร่องรอยของเจดีย์สมัยทวารวดี คาดว่ามีอายุประมาณ ๑,๐๐๐ ปี จากการสำรวจและขุดแต่ง เมื่อปี ๒๕๓๙-๒๕๔๐ พบว่าเป็นโบราณสถานที่ถูกรบกวน เหลือเพียงฐานก่อด้วยศิลาแลงเท่านั้น สันนิษฐานว่าเป็นเจดีย์ทรงระฆังคว่ำและมีปล้องไฉนซ้อนขึ้นไปข้างบน และพบชิ้นส่วนจารึกคาลาเยธมมาฯ บนภาชนะดินเผา

สันนิษฐานว่า โบราณสถานแห่งนี้สร้างในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๕ เป็นอย่างช้า เพราะเป็นช่วงที่พระพุทธศาสนาแบบเถรวาทได้รับความนิยม และคงอยู่ต่อมาถึงช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ซึ่งประชาชนหันมานับถือพระพุทธศาสนาแบบมหายาน เพราะพบหลักฐานคือ เศียรพระพุทธรูปแบบนาคปรก และคาดว่าในบริเวณนี้ น่าจะมีการสร้างอาคารด้วยไม้ขึ้นมาทับบริเวณที่เป็นเจดีย์เดิม เพราะได้ขุดพบหลุมเสาอาคาร และ

เครื่องถ้วยดินเผาสังคโลก แต่ภายหลังจากการขุดแต่งเมื่อปี 2540 ทางกรมศิลปากรได้กลบปากหลุมบริเวณนี้ไปแล้ว

โบราณสถานและโบราณวัตถุที่สำคัญ

โบราณสถานหมายเลข ๑

ตั้งอยู่ในเขตชั้นนอกของเมืองดงละคร ห่างจากประตูเมืองชั้นในด้านทิศเหนือประมาณ ๒๕๐ ม. บริเวณเขตที่ดินธรณีสงฆ์ วัดสุวรรณศิริ (วัดหนองหมู) เป็นโบราณสถานซึ่งมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า กว้าง ๓๒ ม. ยาว ๔๓ ม. รูปแบบคล้ายกำแพงแก้วเตี้ยๆ ก่อด้วยอิฐ มีทางเข้าอยู่ทางทิศใต้ ภายในมีแท่นตั้งรูปเคารพเหลืออยู่ ๒ แท่น (เดิมคงมี ๓ แท่น) หลักฐานที่พบจากการขุดแต่งเมื่อ ๒๕๓๑ -๒๕๓๒ และบูรณะเมื่อ ๒๕๓๖ ปรับแต่งเป็นสนามหญ้าารอบบริเวณโบราณสถาน

๑.๒ ลักษณะแนวกำแพงเตี้ยรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าก่อด้วยอิฐ

พบโบราณวัตถุที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑. เศียรพระพุทธรูปกะไหล่ทอง ศิลปะสมัยทวารวดี
๒. แผ่นทองคำขนาดเล็ก
๓. เมล็ดข้าวสารดำ
๔. ชิ้นส่วนภาชนะ คาดว่าเป็นหม้อแบบมีสัน ศิลปะทวารวดี
๕. คันฉ่องสำริด อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘

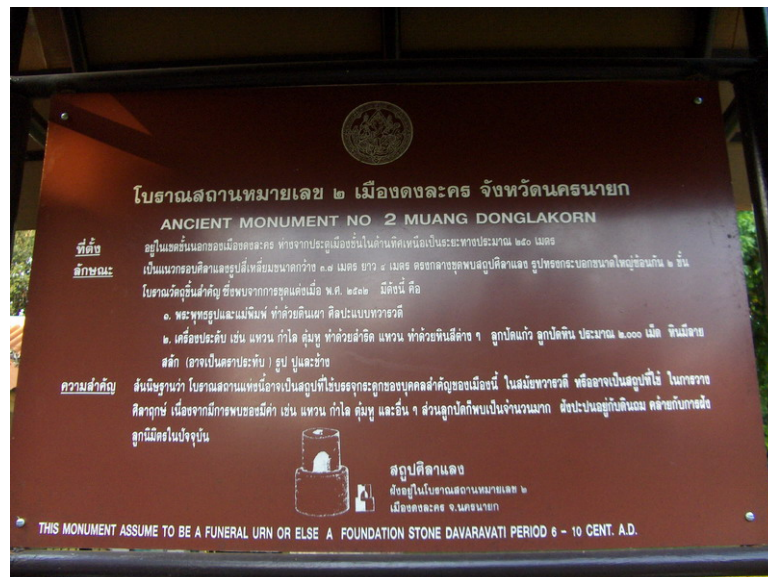
สันนิษฐานว่าโบราณสถานแห่งนี้เป็นศาสนสถานสร้างขึ้นก่อนพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ใช้เป็นที่ประกอบศาสนกิจของชาวดงละครสมัยโบราณ

โบราณสถานหมายเลข ๒

สันนิษฐานว่า โบราณสถานแห่งนี้อาจเป็นสถูปที่ใช้บรรจุกระดูกของบุคคลสำคัญของเมืองนี้ในสมัยทวารวดี หรืออาจเป็นสถูปที่ใช้ในการวางศิลาฤกษ์ เนื่องจากมีการพบของมีค่า เช่น แหวน กำไล ตุ้มหู ฯลฯ ส่วน ลูกปัดก็พบเป็นจำนวนมาก ฝังปะปนอยู่กับดินถม มีลายสลัก คล้ายตราประทับ สันนิษฐานว่าอาจเป็นสถูปของบุคคลสำคัญ

สถูปศิลาแลงรูปทรงกระบอก ซ้อนกัน ๒ ชั้น ในสมัยทวารวดี

ศิลาแลงรูปทรงกระบอกขนาดใหญ่ซ้อนกัน 2 ชั้น โดยในการขุดแต่งเมื่อปี 2532 พบโบราณวัตถุที่สำคัญดังนี้

๑. พระพุทธรูปและแม่พิมพ์ ทำด้วยดินเผา ศิลปะทวารวดี
๒. เครื่องประดับ เช่น แหวน กำไล ตุ้มหู ทำด้วยสำริด แหวนทำด้วยหินสีต่างๆ
๓. ลูกปัดแก้ว ลูกปัดหิน ประมาณ ๒,๐๐๐ เม็ด
๔. หินแกะลาย คาดว่าเป็นตราประทับ รูปปู รูปช้าง

สันนิษฐานว่า อาจเป็นสตูบใช้บรรจุกระดูกของบุคคลสำคัญในเมืองนี้ในสมัยโบราณ หรืออาจเป็นสตูบที่ใช้ในการวางศิลาฤกษ์ เพราะพบของมีค่าหลายอย่างฝังปนอยู่ ลักษณะเดียวกับการฝังลูกนิมิตในปัจจุบัน

บ่อน้ำทิพย์

บ่อน้ำทิพย์มีลักษณะเป็นบ่อวงกลมสร้างด้วยอิฐ ตั้งอยู่ในพื้นที่โบราณสถานเมืองดงละคร ชาวบ้านมีความเชื่อว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ มีความเชื่อว่าเมื่อมีโรคภัยก็นำน้ำจากบ่อมาดื่มกินจะทำให้หายจากอาการป่วย

บ่อน้ำทิพย์ ได้รับการบูรณะในปี พ.ศ. ๒๕๔๙

ประวัติบ่อน้ำทิพย์เมืองโบราณดงละคร

ประวัติบ่อน้ำทิพย์เมืองโบราณดงละคร ตำบลดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัด เป็นบ่อก่อด้วยคอนกรีตลึกลงไป คล้ายบ่อบาดาล มีเส้นผ่านศูนย์กลาง ประมาณ ๔ เมตร บ่อน้ำแห่งนี้เกิดขึ้น ในสมัยใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่ จุดที่เป็นบ่อน้ำทิพย์เคยเป็นแนวแม่น้ำ นครนายกสายเดิมซึ่งเปลี่ยนทางเดินใน ภายหลัง ปัจจุบันอยู่ในแนวคูเมือง โบราณระหว่างคันดินสูงประมาณ ๒๐-

๓๐ เมตร ซึ่งเป็นแนวกำแพงเมืองชั้นนอกและชั้นใน และมีบ่อศิลาแลง สันนิษฐานว่าเป็นบ่อศิลาแลงที่นำไป สร้างกำแพงเมืองดงละคร และศาสนสถานต่าง ๆ ในสมัยนั้นจากหลักฐานต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกันมาอย่าง ยาวนาน ผ่านยุคสมัยต่าง ๆ มานับร้อย ๆ ปี ไม่ว่าจะเป็นทวารวดี อยุธยา ธนบุรี จวบจนถึงรัตนโกสินทร์ ทำให้พอที่จะอนุมานเข้ากันได้ว่าดินแดนเมืองดงละครและบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้มีความ สำคัญมาแต่ในอดีต จวบจนถึงปัจจุบัน ผ่านการใช้งานมาอย่างยาวนาน จากคนรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่งก่อให้เกิด วัฒนธรรมความเชื่อ มากมาย ด้วยเวลาผ่านไปเนิ่นนานบ่อน้ำแห่งนี้ก็ได้ถูกปล่อยทิ้งร้างไว้ตามยุคสมัย

จนกระทั่งในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๓ เมื่อโรงเจสว่างอริยธรรมสถาน (เม่งมัยตัว) ได้อัญเชิญ เขียนชื่อจากนครสวรรค์มาประทับทรงในพิธีเปิดอาคารโรงเจหลังใหม่ เขียนชื่อในร่างทรงได้บอกว่ามีบ่อน้ำ ศักดิ์สิทธิ์อยู่ที่ดงละคร และร่างทรงดังกล่าวได้ตรงมายังบ่อน้ำแห่งนี้และให้นำน้ำในบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์นี้ไป ประพรมโรงเจและผู้มาร่วมงานเพื่อเป็นสิริมงคล นับแต่นั้นมาชาวบ้านก็ได้พากันมาบูชากล่าวคำอธิษฐานตัก น้ำจากบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์นี้ไปประพรม ต้มกิน อาบ โดยเชื่อว่าจะทำให้เกิดโชคลาภ หายจากโรคร้ายอาการ เจ็บป่วย ต่าง ๆ ซึ่งก็บังเกิดผลจริงจึงขนานนามบ่อน้ำแห่งนี้ว่า บ่อน้ำทิพย์ ผู้ที่ยืนยันว่าได้รับผลอันศักดิ์สิทธิ์ จากน้ำในบ่อน้ำทิพย์แห่งนี้ คือ นายซ่ง วานิชสรไกร บ้านเลขที่ ๔๐ หมู่ที่ ๖ ตำบล ดงละคร อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ปัจจุบันยังมีชีวิตอยู่

เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๒ องค์การบริหารส่วนตำบลดงละคร นายเถลิง ครา มะคำ นายอำเภอเมืองนครนายก และจังหวัดนครนายก ได้ทำพิธีตักน้ำจากบ่อน้ำทิพย์แห่งนี้ เมื่อเวลา ๑๖.๓๙ น. เพื่อนำไปใช้ในการประกอบพิธีในพระราชพิธีพระชนมพรรษาครบ ๖ รอบ (๗๒ พรรษา) ของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๒ ณ พระอารามหลวงวัดอุดม ธาณี ตำบลบ้านใหญ่ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก โดยการกำหนดของสำนักพระราชวัง และ อบต.ดงละครเคยจัดงาน “มาฆะปุณรมีศรีดงละคร” ขึ้นที่บริเวณบ่อน้ำทิพย์แห่งนี้ เช่นกัน และใน ปัจจุบันยังคงมีประชาชนได้มาตั้งจิตอธิษฐานนำน้ำใน บ่อน้ำทิพย์ แห่งนี้ไปดื่มและอาบอยู่เป็นประจำเรื่อยมา

โบราณวัตถุเมืองดงละคร ตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก

นิทรรศการโบราณวัตถุ ตั้งอยู่ใกล้กับโบราณสถาน หมายเลข 1 จัดแสดงนิทรรศการข้อมูลเกี่ยวกับเมืองโบราณดงละคร และโบราณวัตถุที่ขุดได้ในบริเวณนี้ เช่น เศียรพระพุทธรูปกาไหล่ ทองสมัยทวารวดี แผ่นทอง เมล็ดข้าวสารดำ เตาทลอมโลหะขนาดเล็ก ชิ้นส่วนเครื่องปั้นดินเผาสมัยทวารวดี เศษกระเบื้องของจีน สมัยราชวงศ์ถัง คันฉ่องสำริด อายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๘ เป็นต้น

เศษภาชนะเครื่องปั้นดินเผาที่ขุดพบในโบราณสถานเมืองดงละคร

สร้อยคอลูกปัด ลักษณะเป็นหินสีต่างๆ ที่มีความสวยงาม สมัยทวารวดี

ตำนานเมืองโบราณดงละคร

ชาวบ้านเรียกเมืองนี้ว่าเมืองลับแล มีตำนานพื้นบ้านเล่าขานกันมากมายส่วนชื่อเมืองว่าดงละครนั้นไม่ทราบที่มาแน่ชัด

☺ บางแห่งกล่าวว่า เวลากลางคืน ได้ยินเสียงดนตรีวงมโหรีแว่วมาจากในเมืองกลางป่า คล้ายกับมีการเล่นละครในวัง จึงเรียกว่าดงละคร หมายถึงมาเล่นละครในดง

☺ ส่วนอีกแห่งก็กล่าวว่า เดิมเมืองนี้น่าจะเรียกว่า ดงนคร หมายถึงนครที่อยู่ในดง แต่นานเข้าจึงเรียกเพี้ยนกลายเป็น ดงละคร แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับที่มาของชื่อเมืองดงละครนี้

☺ ที่ดงละครนครนายก ได้ยินเรื่องเล่ากันว่าทุกคืนวันพระ จะมีเสียงมโหรี ปี่พาทย์ บรรเลง คิดว่าในวันพระประตูหรือทางเชื่อมระหว่างมิติน่าจะเปิดออก เลยทำให้สองภพมาเจอกันได้

☺ ในอดีตบริเวณเมืองโบราณดงละครเป็นป่าดงไม่ค่อยมีใครย่างกรายเข้าไป เล่ากันว่า มักได้ยินเสียงมโหรีดังแว่วคล้าย มีการเล่นละครอยู่ข้างในดงไม้ ชาวบ้านจึงเรียกว่า ดงละคร และยังเชื่อว่า ภายใต้งไม้ นั้นเป็นเมืองลับแล หากใครพลัดหลงเข้าไปก็ยาก ที่จะหาทางกลับออกมาได้

พระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเมืองปราจีนบุรี ได้ทรงมีพระบรมราชาธิบายเกี่ยวกับเมืองดงละครไว้ว่า เป็นเมืองที่สร้างขึ้นโดยเจ้าแผ่นดินเขมรโบราณซึ่งเป็นสตรี หรืออาจเรียกว่าราชินีแห่งแผ่นดินเขมรโบราณนั่นเอง โดยเมื่อราชินีองค์นี้ขึ้นครองแผ่นดินเขมร ได้เฟ้นหาชายรูปงามจากแคว้นต่างๆ เพื่อเป็นคู่ครอง โดยได้พบชายชาวเขมรสองคนก่อน จึงได้รับเลี้ยงไว้ แต่ต่อมาได้พบกับชายอีกคนจากแผ่นดินเขมรเก่า (ปัจจุบันเป็นแผ่นดินไทย) ราชินีเขมรพอพระทัยในชายผู้นี้มาก จึงอยากจะรับเลี้ยงไว้อีกคน แต่ชายสองคนก่อนไม่ยอม ราชินีเขมรจึงสร้างเมืองใหม่ชายอีกคนคือเมืองดง

ละครซึ่งอยู่ใกล้กับอาณาจักรเขมร แต่ต่อมาราชินีเขมรองค์นั้นก็ได้ประชวรและสิ้นพระชนม์ไป ไม่ได้มีราชบุตรสืบพระวงศ์ต่อไป ซึ่งต่อมาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ได้พระราชทานพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อครั้งเสด็จประพาสสมณชลปราจีนบุรีไว้ว่าเมืองนี้เป็นที่ประทับของพระเจ้าแผ่นดินโบราณ

บทประพันธ์เชิงเล่าตำนานเมืองดงละคร

คุณสมทรง โชติชี่น ท่านเป็นคนดงละครโดยกำเนิดในสมัยวัยเรียนที่โรงเรียนวัดหนองทองทราย ท่านได้ประพันธ์เชิงเล่าตำนานเมืองดงละคร ไว้ดังนี้

ตำนานเมืองดงละคร

แถลงลักษณะหลักฐาน บราณเรื่อง ตำนานเมืองกล่าวแจ้ง แถลงไข
แต่กาลก่อนเป็นดอนดง และพงไพร มีสัตว์ใหญ่สัตว์น้อย นับริ้อยพัน
ทั้งเสือช้างควางแก้ง กระเรียนกระรอก สุนัขจิ้งจอกชะนีลิง กะทิงสมัน
กระต่ายกระแต-แย้บ้าง ค่ำครอบครัน อุดมพันธุ์ไม้ป่า น่าเพลิดเพลิน
ทั้งเต็งรังตะแบกไผ่ ไม้ตะเคียน ไม้กะเปียนกะบกกะเบา ตามเขาเขิน
แดงสักรังประดู่ ดูเจริญ ชมเพลินธรรมชาติ สะอาดตา
เหลืองสะพรั่งตั้งแดนดิน ถิ่นสวรรค์ ด้วยมีพันธุ์ไม้บุรณาค มากหนักหนา
ดอกหล่นอยู่เกลื่อนกลาด ดาษดา ประดับป่างามวิไล ในไพรพง
คำผู้แก่ผู้เฒ่า แกเล่าขาน แต่ก่อนกาลจำได้ ไม้ไหลหลง
ใครร้องรำเล่นละคร ในดอนดง อาคารรพสงสาปสรรค์ มีอันเป็น
ตามตำนานที่ยินมา ปรากฏชัด ซึ่งประวัติตำบลนี้ ชี้ให้เห็น
ทั้งวันคืนคืนดี ที่ร่มเย็น มีเสียงเล่นร้องรำ มาตามลม
เสียงละครไพเราะ เสนาะโสต แว่วอุโฆษวังเวงเพราะ ดูเหมาะสม
เสียงเพลงพิณจันทนา น่านิยม หวาบอารมณ์ภิรมย์ชื่น ระรื่นใจ
จึงพร้อมกันตั้งนาม ตำบลบ้าน ตามตำนานที่กล่าวแจ้ง แถลงไข
อาศัยเสียงเล่นละคร ในดอนไพร ตั้งชื่อให้ต้องตรง ว่า "ดงละคร"

และนั่นคือที่มาของชื่อ “ตำบลดงละคร” ในปัจจุบัน ซึ่งเป็นตำบลในเขตการปกครอง ของ อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก ดงละครนี้ นับเป็นดงที่พิศดาร นอกจะพบเหตุการณ์ต่างๆ ทั้ง แปลงทั้งประหลาดแล้วยังมีลูกหินลูกนิมิตอยู่มากมาย ถ้าวัดต่างๆ ต้องการลูกนิมิตทำพิธีบวงสรวงถูกต้องดี แล้ว ก็สามารถหาได้ตามขนาดต้องการ โดยไม่ยากและไม่รู้จักหมดสิ้นอย่างน่าอัศจรรย์ ประวัติของดงละครที่ ท่านทั้งหลายได้อ่านมาแต่ต้นก็จบลงพอเป็นเครื่องชี้แนะแนวทางให้อุณชนรุ่นหลังได้ทราบถึงประวัติ และ ความเป็นมาอย่างไรของตำบลดงละคร ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่รุ่นปู่ย่าตายาย เล่าจดจำสืบต่อกันมา ช้านาน

*****

นางสาวจิราพร เพชรดำ ผู้สำรวจ
นักวิชาการวัฒนธรรมชำนาญการ